

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС СУДДІВ: ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ

Анотація

Метою статті є проведення порівняльно-правового дослідження конституційного закріплення принципів статусу суддів у сучасних державах Європи та Азії.

Наукова новизна полягає у спробі дослідити проблемні аспекти конституційно-правового регулювання статусу суддів у сучасних демократичних державах та на основі проведеного аналізу положень конституцій зарубіжних країн виділити конституції тих держав, де законодавець прагнув досить повно відобразити принципи конституційно-правового статусу суддів і гарантії його забезпечення, а також конституції, де ці аспекти регламентуються більшою чи меншою мірою фрагментарно.

Висновки. Проведений аналіз положень конституцій зарубіжних країн в частині регулювання статусу суддів дає підстави для їх диференціації за певними особливостями, а саме: 1) де законодавець прагнув досить повно відобразити принципи конституційно-правового статусу суддів і гарантії його забезпечення (з проаналізованого вище – це Німеччина, Польща, Україна, Іспанія, Казахстан); 2) де ці аспекти регламентуються більшою чи меншою мірою фрагментарно або в нерозривному зв'язку із закріпленням базових основ судоустрою (Франція, Болгарія, Бельгія, Чехія, Білорусь, Японія).

Незважаючи на відмінності в обсязі та формулюваннях, відповідних зовнішніх і внутрішніх ознак правового статусу професійного судді, гарантії його забезпечення, загальним є вектор нормативно-правового регулювання, яке на ідеологічному рівні ґрунтується на одних і тих самих концепціях.

Головним чином, це стосується визнання незалежності суддів як основоположного принципу їх правового статусу в сучасному демократичному суспільстві, з чим пов'язані і всі інші принципи разом із гарантіями їх здійснення. Принцип незалежності судової влади та самого судді (суддів) обумовив й закріплення на конституційному рівні положень про незмінність і недоторканність суддівського корпусу, створення для цього особливих соціальних, фінансових і навіть нормативних умов. Про останні свідчать, з одного боку, визначення, закріплені в багатьох конституціях зарубіжних країн, щодо необхідності прийняття окремого органічного закону про статус суддів, а з іншого боку, – приписи щодо врегулювання цих питань виключно на законодавчому рівні.

Ключові слова: принципи, конституційний статус суддів, конституції зарубіжних країн, незалежність суддів, незмінність і недоторканність суддів, несумісність посади судді.

THE CONSTITUTIONAL STATUS OF JUDGES: COMPARATIVE ASPECTS OF LEGAL REGULATION IN THE COUNTRIES OF EUROPE AND ASIA

Abstract

The purpose of the article is to conduct a comparative legal study about constitutional consolidation of the principles of the status of judges in the modern states of Europe and Asia.

The scientific novelty is to investigate the problematic aspects of the constitutional regulation of the status of judges in modern democratic states. On the basis of the analysis of the constitutional provisions of foreign countries, there is a need to identify the constitutions of those states where the legislator sought to reflect fully the principles of the constitutional and legal status of judges and its guarantee, and also constitutions where these aspects are regulated to a greater or lesser degree in a fragmentary way.

Conclusions. The analyses of constitutional provisions of foreign countries in the regulation status of judges gives grounds for their differentiation in certain features, namely: 1) where the legislator sought to reflect fully the constitutional principles relating to the status of judges and to guarantee its protection (Germany, Poland, Ukraine, Spain, Kazakhstan); 2) where these aspects are regulated to a greater or lesser degree fragmented or in inseparable link to the consolidation of the basic foundations of the judiciary (France, Bulgaria, Belgium, Czech Republic, Belarus, Japan).

Despite the differences in the scope and formulation, the relevant external and internal features of the legal status of a professional judge, the guarantees of its protection, the general thing is the vector of legal regulation, which is based on the same ideological level and on the same concepts.

This mainly concerns the independence recognition of judges as a fundamental principle of their legal status in a modern democratic society, which is related to other principles, together with the guarantees of their implementation. The principle of independence of the judiciary and of the judge (judges) also stipulated the consolidation of the provisions about the irremovability and inviolability of the judicial corps at the constitutional level, the creation of special social, financial and even regulatory conditions.

The above-mentioned are evidenced, on the one hand, by the definitions enshrined in many constitutions of foreign countries as the need to adopt a separate organic law on the status of judges, and, on the other hand, by prescriptions for regulating these issues solely at the legislative level.

Key words: principles, constitutional status of judges, constitutions of foreign countries, independence of judges, irremovability and inviolability of judges, incompatibility of the position of judge.

Постановка проблеми. Питання статусу суддів у конституціях сучасних демократичних держав становлять один із центральних інститутів, віднесених до правосуддя як однієї з гілок державної влади, засади організації якого слугують функціональним забезпеченням системи стримування і протидії у національній моделі організації державної влади за принципом її розподілу. Дослідження порівняльно-правових аспектів конституційного статусу суддів є актуальним з огляду, насамперед, на перебіг судово-правової реформи в Україні. Адже, як відомо, 2 червня 2016 року Верховною Радою України прийнято Закон «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [1], яким запроваджено якісно нові підходи до конституційного регулювання питань судоустрою, зокрема статусу

суддів. Це спонукає до проведення наукового пошуку з цих питань, зокрема в контексті вивчення досвіду зарубіжних держав, з тим, щоб на підставі порівняльного аналізу зарубіжних моделей конституційного закріплення основних засад статусу суддів виробити зразки та критерії оцінки результативності судової реформи в Україні.

Метою статті є проведення порівняльно-правового дослідження конституційного закріплення принципів статусу суддів у сучасних державах Європи та Азії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конституційні принципи статусу суддів були і залишаються предметом наукового пошуку багатьох вчених-конституціоналістів, як-от: О. Гріна, В. Єфанової, В. Погорілка, В. Сафонова, О. Скрипнюка, О. Совгирі, В. Федорен-

ка, В. Шаповала, Ю. Шемшученка, Н. Шукліної, Н. Шульгач та інших. Утім, питання порівняльно-правового дослідження конституційного закріплення основних засад статусу суддів у зарубіжних країнах (зокрема, державах Європи та Азії) є актуальними з точки зору вивчення закономірностей формування конституційних традицій судоустрою в регіональному та національному аспектах, підходів до імплементації в конституційні акти міжнародних стандартів статусу суддів.

Виклад основного матеріалу. Конституційний статус суддів є правовою категорією, щодо обсягу та змісту якої нині у науковій літературі немає однозначного підходу. Так, Сафонов В. наголошує, що статус суддів і їх конституційне положення встановлюється практично в усіх основних законах демократичних держав шляхом проголошення ряду принципів, а саме: призначення, незмінність, незалежність суддів, несумісність посади судді [2, с. 328]. Дещо ширший підхід до розуміння конституційно-правових принципів правового статусу суддів застосовує Грін О., який вважає, що ними є: призначувальність, незмінюваність, незалежність, несумісництво, недоторканість, деполітизація [3, с. 86]. Подібної позиції дотримуються й інші науковці, які також розуміють статус суддів, зокрема й через порядок набуття цього статусу [4, с. 254; 5, с. 190].

Утім, на нашу думку, питання, пов'язані з призначенням на посаду судді, стосуються лише доступу до статусу судді. Тобто усі кваліфікаційні критерії, які висуваються до кандидата на посаду судді, не відносяться до статусу судді. Тому, вважаємо, що конституційний статус суддів складають такі принципи, як незалежність, незмінність, недоторканність, несумісність. Саме з цих позицій ми й виходимо, розглядаючи предмет нашого дослідження в межах статті.

Так, відповідно до пункту 1.1. Європейської хартії про статус суддів, розробленої за результатами багатосторонньої наради щодо законів про статус суддів в Європі, організованої Радою Європи 8–10 липня 1998 року, метою закону про статус суддів є забезпечення компетентності, незалежності та неупередженості, на що законно розраховує кожна людина при зверненні до суду і до кожного судді за захистом своїх прав. У ньому не повинно бути положень і процедур, які б підір-

вали впевненість у такій компетентності, незалежності і неупередженості. При цьому, в наступному пункті 1.2. Хартії зазначено, що в кожній європейській державі основні принципи закону про статус суддів викладаються у внутрішніх нормах вищого рівня, а його правила – в нормах не нижче законодавчого рівня [6].

Зазначені норми вищого рівня повинні знаходитися, безумовно, в конституціях як основних законах кожної держави. Незважаючи на це, в різних правових системах застосовуються відмінні підходи до співвідношення обсягу нормативного регулювання засад правового статусу судді в конституції і органічних законах. До першої категорії слід віднести конституції, де закріплюються всі або більшість базових принципів конституційно-правового статусу суддів.

Так, окремий Розділ VIII «Правосуддя» Конституції України зі змінами, внесеними згідно із Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII [1] (зміни вступили в дію 30 вересня того ж року, ознаменувавши початок нового етапу конституційного реформування судової системи України [7, с. 10]) присвячений, серед іншого, визначенню основоположних принципів правового статусу суддів і гарантій їх діяльності. Конституцією і законами України гарантується незалежність і недоторканність суддів, заборона впливу на суддю в будь-який спосіб, встановлюється особливий порядок затримання, тримання під вартою, арешту судді до винесення обвинувального вироку судом, передбачається неможливість притягнення судді до відповідальності за прийняте ним судові рішення (за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку), закріплюється безстроковість заняття суддею посади, передбачаються підстави для звільнення судді і припинення його повноважень, а також закріплюється, що держава забезпечує особисту безпеку судді і членів його сім'ї (стаття 126 Конституції України).

Інші норми цього ж Розділу Основного Закону визначають вимоги до кандидата на посаду судді, встановлюють несумісність з посадою судді будь-якої політичної діяльності і виконання іншої оплачуваної роботи, крім наукової, викладацької або творчої та іншої (стаття 127 Конституції України). Ви-

значається порядок призначення на посаду судді, знову наголошується на незалежності судді при здійсненні правосуддя (статті 128–129 Конституції України). На державу покладаються також обов'язки щодо забезпечення фінансування та належних умов для функціонування судів і суддів (із вказівкою про те, що розмір винагороди судді встановлюється законом про судоустрій); метою суддівського самоврядування є, в тому числі, захист професійних інтересів суддів (статті 130–130-1 Конституції України). Таким чином, на рівні норм Конституції України закріплюються незалежність і недоторканність судді, його незмінюваність, принцип несумісності посади судді з іншими видами діяльності, згадуються гарантії матеріального та соціального забезпечення суддів, що дозволяє зробити висновок про першочергове значення для українського законодавця факту визначення конституційно-правового статусу судді безпосередньо на конституційному рівні. На нашу думку, такий підхід до конституційного закріплення основних засад статусу суддів в Україні узгоджується із визначеннями Європейської хартії про статус суддів.

Інші аспекти, що стосуються правового статусу судді, відповідно до пункту 14 статті 92 Конституції України визначаються виключно законами України. Таким спеціальним законодавчим актом є Закон України «Про судоустрій і статус суддів» 2016 року [8].

В Основному Законі Федеративної Республіки Німеччина (Конституція Німеччини, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, GG) 1949 року [9] питанням правового статусу суддів присвячено дві статті – стаття 97 (незалежність судді) і стаття 98 (правовий статус суддів-порядок притягнення до суду). Відповідно до статті 97 судді незалежні і підкоряються лише закону; судді, призначені безстроково на штатну посаду, можуть, незалежно від їх бажання, бути звільнені до закінчення терміну повноважень, тимчасово або остаточно усунені з посади, або переведені на інше місце, або відправлені у відставку тільки в силу судового рішення і лише на підставах і в формі, що передбачені законами. Законодавством може бути встановлено віковий ценз, після досягнення якого судді, призначені довічно, йдуть у відставку. У разі зміни судової організації або судових округів судді можуть бути пере-

ведені в інший суд або звільнені з посади, але зі збереженням повного посадового окладу.

Положення частин першої і третьої статті 98 Конституції Німеччини містять вказівку на те, що правовий статус федеральних суддів і суддів земель повинен регулюватися, відповідно, спеціальним федеральним законом і спеціальними законами земель. У зв'язку з цим, у статті 74 Конституції Німеччини окремо визначено питання конкуруючої законодавчої компетенції (виникає, виходячи з федеративного державного устрою), яка серед інших сфер поширюється на встановлені законом права і обов'язки державних службовців земель, муніципалітетів та інших корпорацій публічного права, а також суддів у землях, за винятком їх посадових інструкцій, винагороди та пенсій (пункт 27 зазначеної статті). Закони, передбачені цим пунктом, вимагають подальшого схвалення Бундесратом.

У частині другій статті 98 Конституції Німеччини міститься загальний порядок переведення судді із займаної посади або його звільнення у разі порушення принципів Основного Закону або конституційного ладу будь-якої землі незалежно від того, чи вчинено порушення під час виконання службових обов'язків або поза ним. Також у частині першій статті 137 Конституції Німеччини передбачається можливість обмеження (заборони) у законодавчому порядку права брати участь у виборах на федеральному рівні, в землях і муніципалітетах для чиновників, службовців, які перебувають на публічній службі, професійних солдатів, солдатів-добровольців та суддів.

На наш погляд, близькими за духом і буквою (за винятком особливостей, обумовлених федеративним устроєм) до аналізованих вище положень Конституції Німеччини є відповідні норми Конституції Республіки Польща від 2 квітня 1997 року [10]. Так, у частині першій статті 178 міститься загальна формула незалежності судді. Згідно з нею судді при виконанні своїх посадових обов'язків незалежні і підкоряються тільки Конституції і законам. Також практично ідентично у статті 180 Конституції Польщі унормовано принцип незмінності суддів, який виражається в тому, що: 1) відмова, тимчасове відсторонення судді від посади, переведення судді в інше місце або на іншу посаду всупереч його волі можуть відбутися лише за рішенням суду і

лише у випадках, визначених законом; 2) суддя може бути відправлений у відставку внаслідок хвороби або втрати сил, що роблять неможливим виконання ним своїх обов'язків. Порядок процесу, а також спосіб оскарження до суду визначаються законом; 3) закон визначає вік, з досягненням якого судді йдуть у відставку; 4) у разі зміни устрою судів або зміни меж судових округів дозволяється перевести суддю в інший суд або відправити його у відставку із збереженням за ним повного посадового окладу.

Закріплюються й інші складові конституційно-правового статусу судді: несумісність діяльності (суддя не може бути членом політичної партії, професійної спілки, не може вести публічну діяльність, несумісну з принципами незалежності судів і незалежності суддів – частина третя статті 178 Конституції); безстроковість (довічність) призначення судді (судді призначаються Президентом Республіки за пропозицією Загальнопольської Ради Юстиції довічно – стаття 179); недоторканність судді (суддя без попередньої згоди суду, що визначено законом, не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, ні позбавлений волі, не може бути затриманий чи заарештований, за винятком затримання його на місці злочину, якщо його затримання необхідно для забезпечення правильного ходу розслідування. При цьому, про затримання негайно повідомляється голова відповідного місцевого суду, який може дати розпорядження про негайне звільнення затриманого – стаття 181 Конституції Польщі). Також, згідно з частиною другою статті 178 Конституції Польщі суддям забезпечуються умови праці і винагорода, що відповідають гідності посади, а також обсяг їх обов'язків.

Можливо, у зв'язку з такою деталізацією (як для конституційного акта) регламентації правового статусу суддів у Конституції Польщі не визначається прийняття спеціального органічного закону у цій сфері. Частиною другою статті 176 Конституції передбачено подальше визначення законом лише організації та діяльності судів.

У тісному зв'язку з регламентуванням принципів побудови і функціонування системи судоустрою країни, основи правового статусу суддів встановлює Конституція Бельгії 1831 року [11]. Так, частиною першою § 1

статті 151 передбачено, що судді незалежні в здійсненні своїх юрисдикційних повноважень. Згідно з частиною першою § 3 цієї ж статті висування кандидатів на суддівські посади належить до компетенції Вищої ради правосуддя, а їх призначення здійснюється Королем (частина перша § 4 статті 151 Конституції Бельгії). Закріплюється безстроковий характер призначення суддів на посади, вихід на пенсію з досягненням встановленого законом віку та отримання пенсійних виплат. Суддя не може бути позбавлений посади або відсторонений інакше як за рішенням суду (стаття 152). Як і в інших аналізованих вище конституціях, в Конституції Бельгії вказується, що зарплати представників судової влади визначаються на законодавчому рівні (стаття 154), і суддя не має права займати іншу оплачувану посаду в уряді, якщо тільки ця робота не оплачується (але навіть в такому випадку передбачено можливість доповнити вимоги щодо несумісності для судді на рівні закону).

На відміну від вище розглянутих конституцій зарубіжних країн, Конституція Франції 1958 року [12] практично не містить конкретних положень, що відносяться до принципів і гарантій забезпечення конституційно-правового статусу суддів. Згадується лише про незалежність судової влади та незмінюваність суддів. Інші ж питання статусу суддів мають бути визначені органічним законом (частини третя та четверта статті 64 Конституції Франції). Відповідно до статті 34 Конституції також передбачається, що закон, серед іншого, встановлює правила, які стосуються статусу суддів. Розділ VIII «Про судову владу» Конституції тільки побічно, через виклад повноважень Вищої ради магістратури, визначає деякі питання порядку призначення суддів і дисциплінарного стягнення щодо них. Подібний підхід, на нашу думку, не можна вважати таким, що відповідає наведеним вище положенням Європейської хартії про статус суддів, як не можна й стверджувати, що (у виключно нормативному і системоутворюючому сенсі) відсутність в Основному Законі базових принципів конституційно-правового статусу суддів сприяє стабільності судової системи, незалежності носіїв судової влади, процесуальних, соціальних і фінансових гарантій забезпечення такої незалежності.

Принципи незалежності суддів під час здійснення ними правосуддя і підкорення їх лише закону містяться у статті 110 Конституції Республіки Білорусь [13]. Крім цього, у статті 111 Конституції відображаються принципи несумісності діяльності судді (судді не можуть здійснювати підприємницьку діяльність, виконувати іншу оплачувану роботу, крім викладацької та науково-дослідної) і міститься, як видно з проведеного вище аналізу інших конституцій, поширене відсилання до органічного закону – «підстави для обрання (призначення) суддів на посади та їх звільнення визначаються законом».

Незалежність, незмінюваність і несумісність діяльності судді втілені також у нормах Конституції Чеської Республіки від 16 грудня 1992 року [14]. Так, частини перша та друга статті 82 передбачають, що судді при здійсненні своїх функцій незалежні. Ніхто не має права посягати на їх неупередженість. Суддя не може бути всупереч його волі відкликаний з займаної посади або переведений в інший суд; виключення з цього правила, пов'язані, перш за все, з дисциплінарною відповідальністю, встановлюються законом. Принцип несумісності формулюється у частині третій цієї ж статті, згідно з якою функція судді несумісна з функцією Президента Республіки, члена Парламенту, а також з будь-якою функцією, пов'язаною з державним управлінням; закон має визначати інші види діяльності, несумісні зі здійсненням функції судді. Цікавою особливістю, на нашу думку, є уточнення конкретних посад, несумісних із виконанням обов'язків судді. Призначення суддів довічно Президентом Республіки і прийняття ними присяги під час вступу на посаду передбачається частиною першою статті 93 Конституції Чеської Республіки.

Глава шоста «Судова влада» Конституції Республіки Болгарії [15] також містить лише загальні положення щодо правового статусу суддів. Принцип незалежності суддів викладається через призму судової влади в цілому, паралельно із вказівкою на те, що при здійсненні своїх функцій судді, судові засідателі, прокурори і слідчі підкоряються лише закону, а судова влада має самостійний бюджет (стаття 117). При цьому, на відміну від Конституції Франції і Конституції Республіки Білорусь, стаття 132 Конституції Болгарії закріплює недоторканність суддів, а саме:

судді, прокурори і слідчі користуються імунітетом нарівні з народними представниками. У визначених законом випадках рішення про зняття імунітету судді, прокурора або слідчого приймається Вищою судовою радою. Наявність в конституційних нормах вказівки на орган, уповноважений на прийняття подібних рішень або на надання згоди на затримання судді або тримання його під вартою (арештом), співзвучно з підходом, застосованим у новій редакції статті 131 Конституції України, де такими функціями наділена Вища рада правосуддя.

Лаконічно, але змістовно визначає основи конституційно-правового статусу професійного судді Конституція Іспанії 1978 року [16]. Так, у частинах першій та другій її статті 117 передбачається, що судова влада виходить від народу і здійснюється від імені Короля суддями і відповідними членами магістратів, що представляють цю владу, які є незалежними, незмінними, відповідальними за прийняті рішення і які підкоряються виключно законом. Судді та магістрати не можуть бути змінені, відправлені у відставку або на пенсію, переведені з однієї посади на іншу, крім як у випадках і за дотримання гарантій, передбачених законом. Зазначаючи у частині першій статті 122 про необхідність прийняття органічного закону про судову владу, Конституція Іспанії встановлює і ключові питання, які мають бути ним визначені, а саме: структура, діяльність та управління судами і трибуналами, юридичний статус професійних суддів і магістратів, що складають єдиний корпус, персоналу, що перебуває на службі у судовій адміністрації.

Закономірний акцент у питаннях закріплення правового статусу суддів Конституція Іспанії ставить, окреслюючи принцип несумісності діяльності суддів. Визначається, що, перебуваючи на службі, судді і магістрати, а також прокурори не можуть займати інші публічні посади або перебувати в політичних партіях або профспілках (стаття 127 Конституції Іспанії).

Досить докладно визначає принципи і гарантії правового статусу судді Конституція Республіки Казахстан від 30 серпня 1995 року [17]. Так, Конституцією закріплюються незалежність судді при здійсненні правосуддя, його підпорядкованість лише Конституції і закону, неприпустимість будь-якого

втручання в діяльність суду. Статтею 77 Конституції Казахстану передбачається й правило, згідно з яким за конкретними справами судді не підзвітні. Важливо і те, що у частині третій цієї ж статті міститься принцип рівності суддів усіх судів, зокрема в частині того, що принципи правосуддя, встановлені Конституцією, є загальними і єдиними для всіх судів і суддів Республіки.

Поряд із положеннями про незалежність суддів, яка захищається Конституцією і законом, містяться й норми щодо безстрокового їх призначення (суди складаються з постійних суддів), а також стосовно того, що повноваження судді можуть бути припинені або призупинені виключно на підставах, встановлених законом (частина перша статті 79 Конституції Казахстану). Щодо недоторканості судді, Конституція Казахстану у частині другій статті 79 вказує на неможливість арешту судді, його приводу, застосування до нього заходів адміністративного стягнення, які накладаються в судовому порядку, притягнення до кримінальної відповідальності без згоди Президента Республіки Казахстан, що ґрунтується на висновку Вищої Судової Ради Республіки.

Конституцією Казахстану передбачається і прийняття конституційного закону, що має визначати вимоги, що пред'являються до суддів судів Республіки (частина третя статті 79); закріплюється принцип несумісності діяльності судді: посада судді несумісна з депутатським мандатом, із заняттям іншої оплачуваної посади, крім викладацької, наукової або іншої творчої діяльності, здійсненням підприємницької діяльності, входженням до складу керівного органу або наглядової ради комерційної організації (частина четверта статті 79). Статтею 80 Конституції Казахстану визначено матеріальні гарантії незалежності суддів, зокрема зазначено, що фінансування судів, забезпечення суддів житлом проводиться за рахунок коштів республіканського бюджету та має забезпечувати можливість повного і незалежного здійснення правосуддя.

Окремо варто зупинитися також на аналізі положень Конституції Японії 1946 року [18]. Так, частина третя статті 76 закріплює принцип незалежності всіх суддів, які діють за своєю совістю і підкоряються лише Конституції і законам. Судді не можуть

бути відсторонені від посади інакше, як у порядку публічного розгляду, за винятком тих випадків, коли суддя в судовому порядку оголошений розумово чи фізично нездатним виконувати свої обов'язки. Органи виконавчої влади не можуть застосовувати до суддів дисциплінарні стягнення (стаття 78 Конституції Японії). Норми стосовно призначення суддів на посади, припинення їх повноважень, а також фінансового забезпечення та соціальних гарантій закріплені у статтях, присвячених порядку формування Верховного суду Японії, і окремо у статтях щодо суддів судів нижчих інстанцій, які займають посаду протягом десяти років і можуть потім бути призначені повторно (проте після досягнення віку, встановленого законом, виходять у відставку) з дублюванням тих же приписів щодо матеріальної винагороди, що і для суддів Верховного суду Японії.

У контексті проведеного порівняльного аналізу конституційних положень і підходів до закріплення принципів правового статусу судді в нормах основних (конституційних) законів держав Європи та Азії можна дійти таких **ВИСНОВКІВ**.

Проведений аналіз положень конституцій зарубіжних країн дає підстави доволі умовно поділити конституції держав: 1) ті, де законодавець прагнув досить повно відобразити принципи конституційно-правового статусу суддів і гарантії його забезпечення (із проаналізованого вище – це Німеччина, Польща, Україна, Іспанія, Казахстан); 2) ті, де ці аспекти регламентуються більшою чи меншою мірою фрагментарно або в нерозривному зв'язку із закріпленням базових основ судоустрою (Франція, Болгарія, Бельгія, Чехія, Білорусь, Японія).

Незважаючи на відмінності в обсязі та формулюваннях, відповідних зовнішніх і внутрішніх ознак правового статусу професійного судді, гарантії його забезпечення, загальним є вектор нормативно-правового регулювання, яке на ідеологічному рівні ґрунтується на одних і тих самих концепціях. Головним чином, це стосується визнання незалежності суддів як основоположного принципу їх правового статусу в сучасному демократичному суспільстві, з чим пов'язані і всі інші принципи разом з гарантіями їх здійснення. Принцип незалежності судової влади та самого судді (суддів) обумовив й закріплення на

конституційному рівні положень про незмінність і недоторканність суддівського корпусу, створення для цього особливих соціальних, фінансових і навіть нормативних умов. Про останні свідчать, з одного боку, визначення, закріплені в багатьох конституціях зарубіжних країн, щодо необхідності прийняття окремого органічного закону про статус суддів, а з іншого боку, – приписи щодо врегулювання цих питань виключно на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 51. Ст. 1799.
2. Сафонов В. Е., Миряшева Е. В. Конституционное право зарубежных стран. Общая часть: учебник для академического бакалавриата. М.: Издательство Юрайт, 2019. 351 с.
3. Грін О. О. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем. Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А. Е., 2015. 183 с.
4. Марочкін І. Є., Сібільова Н. В., Тихий В. П. Організація судових та правоохоронних органів: підручник / За ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової. Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. 528 с.
5. Теліпко В. Е. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Науково-практичний коментар / За ред. В. В. Молдована. К.: Центр учбової літератури, 2011. 528 с.
6. European Charter on the statute for judges. URL: <https://rm.coe.int/16807473ef> (Дата звернення: 29.03.2020).
7. Прилуцький С. В., Стрельцова О. В. Модернізація статусу суддів: концепт взаємодії громадянського суспільства та держави в умовах конституційної реформи 2016 року. *Публічне право*. 2016. № 4. С. 9–17.
8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 55/1. Ст. 61
9. Basic Law of the Federal Republic of Germany (Grundgesetz, GG). URL: <http://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=212> (Дата звернення: 29.03.2020).
10. Конституция Республики Польша от 2 апреля 1997 г. (Дневник Законов от 16 июля 1997 г. ± 78, поз. 483). URL: <https://wipolex.wipo.int/ru/text/195330> (Дата звернення: 29.03.2020).
11. Belgian Constitution as updated following the constitutional revision of 24 October 2017. URL: https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf (Дата звернення: 29.03.2020).
12. Конституция Франции, принята 04.10.1958 г. URL: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=5560> (Дата звернення: 29.03.2020).
13. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). URL: <http://www.pravo.by/pravovaya-informatsiya/normativnye-dokumenty/konstitutsiya-respubliki-belarus/> (Дата звернення: 29.03.2020).
14. Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992. URL: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html> (Дата звернення: 29.03.2020).
15. Конституция Республики Болгарии (Обнародована в «Държавен вестник», бр. 56 от 13 июля 1991 г.). URL: <http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/bulgaria.pdf> (Дата звернення: 29.03.2020).
16. Spanish Constitution. URL: http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_espa_texto_ingles_0.pdf (Дата звернення: 29.03.2020).
17. Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.03.2017 г.). URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005029#pos=398 (Дата звернення: 29.03.2020).
18. The Constitution of Japan, Promulgated on November 3, 1946. URL: https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html (Дата звернення: 29.03.2020).

References:

1. Verkhovna Rada Ukrainy. (2016). Pro vnesennya zmin do Konstituciyi Ukrayini (shchodo pravosuddy): Zakon Ukrainy No. 1401-VIII. *Oficiyniy visnyk Ukrainy*, No. 51, art. 1799 [in Ukrainian].
2. Safonov, V. E., Miryasheva, E. V. (2019). *Konstitucionnoye pravo zarubezhnyh stran*.

Obshaya chast : uchebnik dlia akademicheskogo bakalavriata. M.: Izdatelstvo Yurait [in Russian].

3. Grin, O. O. (2015). *Konstituciine pravo zarubizhnyh kraiin*: Navchalnyi posibnyk: Alb. shem. Uzhgorod: Vidavnyctvo FOP Breza A.E. [in Ukrainian].

4. Marochkin, I. Ye., Sibilova, N. V., Tihij, V. P. (2007). *Organizaciia sudovyh ta pravoohoronnyh organiv / Za red. I. Ye. Marochkina, N. V. Sibilovoi. Kh.: TOV «Odyssey»* [in Ukrainian].

5. Telipko, V. E. (2011). *Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv»*. *Naukovo-praktychnyi komentar / Za red. V. V. Moldovana. K.: Centr uchbovii literatury* [in Ukrainian].

6. *European Charter on the statute for judges*. URL: <https://rm.coe.int/16807473ef> (Last accessed: 29.03.2020).

7. Priluckyi, S. V., Strielcova, O. V. (2016). Modernizaciia statusu suddiv: koncept vzaiemodii gromadianskogo suspilstva ta derzhavy v umovah konstituciinoy reformy 2016 roku. *Publichne pravo*, 4, 9–17 [in Ukrainian].

8. Verkhovna Rada Ukrainy. (2010). Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy No. 2453-VI. *Oficiyni visnyk Ukrainy*, No. 55/1, art. 61 [in Ukrainian].

9. *Basic Law of the Federal Republic of Germany (Grundgesetz, GG)*. URL: <http://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=212> (Last accessed: 29.03.2020).

10. *Konstituciia Respubliki Polsha* ot 2 apreliia 1997 g. (Dnevnik Zakonov ot 16 iyulia 1997 g. ± 78, poz. 483). URL: <https://wipo.int/ru/text/195330> (Last accessed: 29.03.2020) [in Russian].

11. *Belgian Constitution as updated following the constitutional revision of 24 October 2017*. URL: <https://www.dekamer.be/>

kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf (Last accessed: 29.03.2020).

12. *Konstituciia Francyii*, priniata 04.10.1958 g. URL: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=5560> (Last accessed: 29.03.2020) [in Russian].

13. *Konstituciia Respubliki Belarus* 1994 goda (s izmeneniiami i dopolneniiami, priniatymi na respublikanskih referendumakh 24 noiabria 1996 g. i 17 oktiabria 2004 g.). URL: <http://www.pravo.by/pravovaya-informatsiya/normativnye-dokumenty/konstitutsiya-respubliki-belarus/> (Last accessed: 29.03.2020) [in Russian].

14. *Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992*. URL: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html> (Last accessed: 29.03.2020).

15. *Konstituciia Respubliki Bolgarii* (Obnarodovana v «Drzhaven vestnik», br. 56 ot 13 iyulia 1991 g.). URL: <http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/bulgaria.pdf> (Last accessed: 29.03.2020) [in Russian].

16. *Spanish Constitution*. URL: http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_espa_texto_ingles_0.pdf (Last accessed: 29.03.2020).

17. *Konstituciia Respubliki Kazakhstan* (priniata na respublikanskom referendumе 30 avgusta 1995 goda) (s izmeneniiami i dopolneniiami po sostoianiiu na 10.03.2017 g.). URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005029#pos=398 (Last accessed: 29.03.2020) [in Russian].

18. *The Constitution of Japan*, promulgated on November 3, 1946. URL: https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html (Last accessed: 29.03.2020).

Стаття надійшла до редакції 30 березня 2020 р.